

УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ В ШКОЛІ

У статті розглядається проблема формування готовності майбутнього вчителя до науково-дослідної роботи в школі, що набуває актуальності, оскільки студент, який володіє технологією експериментально-дослідницької діяльності, є спроможним до збагачення особистісного педагогічного досвіду. Аналіз наукової літератури дав можливість дійти висновку, що одним з найефективніших шляхів вирішення цієї проблеми є визначення та забезпечення організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутнього вчителя до науково-дослідної роботи в школі.

Ключові слова: вищий навчальний заклад, готовність, готовність до науково-дослідної роботи, студент, умови.

Постановка проблеми у загальному вигляді... На сучасному етапі розвитку інноваційних процесів у освіті важливого значення набуває питання створення необхідних педагогічних умов для науково-дослідної роботи вчителів у загальноосвітньому навчальному закладі. Перед сучасним вчителем школи поставили складні завдання: упровадження інновацій в навчально-виховний процес загальноосвітнього навчального закладу; експериментальне вдосконалення шкільної системи освіти; проектування наукової діяльності в нових суспільних трансформаціях; організація самостійної пошукової діяльності; актуалізація професійного самовдосконалення; реалізація творчого потенціалу; підвищення іміджу школи та конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг тощо.

Про необхідність здійснення науково-дослідної роботи в школі, як важливої складової формування професіоналізму та підвищення кваліфікації педагога, зазначено в законодавчих документах України: Положеннях Міністерства освіти і науки України "Про експериментальні педагогічні майданчики", "Про інноваційну педагогічну діяльність", "Про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад", Указі Президента України "Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні" та ін.

Враховуючи вищезазначене особливого значення набуває питання підвищення ефективності підготовки педагогічних кадрів, оскільки сучасний учитель має бути здатним до інноваційного розвитку освіти, до оптимізації форм навчально-виховного процесу, до створення умов, які сприяють розвитку загальноосвітнього навчального закладу. За таких умов проблема формування готовності майбутнього вчителя до науково-дослідної роботи у школі набуває особливої актуальності, оскільки студент, який володіє технологією експериментально-дослідницької діяльності є спроможним до розширення власного науково-теоретичного фонду знань, збагачення особистісного педагогічного досвіду та втілення інноваційних методів навчання у педагогічну практику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Формування готовності майбутнього вчителя до науково-дослідної роботи в школі доводить, що в останні десятиріччя це питання знову привернуло до себе відповідну увагу і вирішувалося багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими. Теоретичні засади науково-дослідної роботи вчителів досліджували Ю. Гільбух, Б. Качур, Ж. Кожухар, Є. Павлютенков, Л. Федорова та ін. Експериментально-дослідницька компетентність вчителя стала предметом наукового дослідження Є. Набієвої. Проблема формування готовності вчителя до науково-дослідної діяльності у школі стала предметом наукових досліджень О. Ольховської, Н. Сичкової, Н. Ставрїнової та ін.

Формулювання цілей статті... Мета даної статті полягає у визначенні та обґрунтуванні умов формування готовності майбутнього вчителя до науково-дослідної роботи в школі.

Виклад основного матеріалу дослідження... У цей час розвитку суспільства, коли загальнолюдські та національні цінності, пріоритет особистості покладені в основу стратегії побудови концепції освіти виникла необхідність привести професійну компетентність вчителя у відповідність з визнаними світовими стандартами, різко підвищивши його інтелектуальний та культурно-освітній рівень через розвиток творчого потенціалу та педагогічної майстерності. Зараз зміни професійної педагогічної освіти відбуваються на засадах демократизації освітнього простору; децентралізації; переходу до педагогіки партнерства і співпраці; варіативності освіти, що створює умови для вірного вибору навчального закладу, форм і методів навчання, навчальних планів, програм, спеціалізацій.

Однією з головних проблем професійної педагогіки постає процес підготовки компетентного фахівця. Слід підкреслити, що одним із стратегічних завдань вищої освіти, згідно з Програмою розвитку освіти в Україні на XXI століття, є досягнення якісно нового рівня мобільності та професійно-практичної підготовки фахівців. Так як оптимальним засобом соціальної та економічної адаптації людини до життєдіяльності в умовах ринкової економіки є її професійна підготовка як конкурентоспроможного працівника. Специфіка контингенту молоді у сучасних умовах, якій доводиться починати трудове життя, висуває особливі вимоги і до процесу її навчання.

На нашу думку, підготовка фахівців повинна, по-перше, базуватися на основі досягнень сучасної світової педагогічної науки і основних вітчизняних положень про суть педагогічної діяльності, розроблених як у нашій

країні так і за кордоном. По-друге, передбачати збагачення працівників освіти надбаннями культури, науки і передового педагогічного досвіду на основі вивчення сучасних педагогічних програм і технологій, сучасних концепцій теорії навчання та виховання, уявлень про можливі моделі нових типів навчальних закладів, поглиблення спеціальних знань та умінь інноваційного характеру.

На сьогоднішній день проблема визначення сутності поняття “готовність” залишається актуальною та відкритою. Про це свідчать численні різноманітні наукові дослідження у сучасній зарубіжній та вітчизняній літературі з філософії, психології та педагогіки. Комплексний аналіз базових понять дослідження – “готовність”, “готовність до педагогічної діяльності”, “формування” та інших суміжних їм понять, у взаємопов’язаних аспектах (філософському, психологічному та педагогічному), дозволили встановити, що сутність процесу формування готовності майбутнього вчителя до науково-дослідної діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі полягає в розвитку та становленні студента як суб’єкта експериментально-дослідницької діяльності, що володіє методологічними, теоретичними, методичними та практичними знаннями та уміння, має професійно-творчі мотиви і професійно-наукові інтереси.

З’ясовано структуру (мотиваційно-психологічний, когнітивно-інформаційний, операційно-діяльнісний компоненти), критерії (когнітивний, мотиваційний, орієнтовний та операційний), показники та рівні (початковий, середній, достатній та високий) готовності майбутнього вчителя до науково-дослідної діяльності в школі.

Аналіз наукової літератури дав можливість дійти висновку, що проблема формування готовності студентів педагогічних вищих навчальних закладів до науково-дослідної роботи стала предметом наукових досліджень науковців В. Лазарева, А. Найна, О. Ольховської, Н. Сичкової, Н. Ставрінової та ін.

Одним з найважливіших стратегічних завдань на сьогоднішньому етапі модернізації вищої освіти України є забезпечення якості підготовки спеціалістів на рівні міжнародних стандартів. Розв’язання цього завдання можливе при створенні належних організаційно-педагогічних умов, які забезпечують ефективність навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі. На нашу думку, створення організаційно-педагогічних умов для формування готовності майбутнього вчителя до науково-дослідної роботи в школі є актуальною проблемою, що потребує негайного вирішення. Під умовою розуміємо обставину, що сприяє формуванню готовності майбутнього вчителя до науково-дослідної роботи, та фактор від якого залежить ефективність підготовки кваліфікованого фахівця.

Питання визначення організаційно-педагогічних умов формування готовності студентів вищих педагогічних навчальних закладів до науково-дослідної роботи в школі досліджувалося ученою О. Ольховською, яка дійшла висновку, що “процес підготовки вчителя до експериментальної, науково-дослідної діяльності стане керованим, якщо буде задовольняти низці спеціально організованих педагогічних умов: наступність усіх етапів багаторівневої педагогічної освіти; орієнтація навчання на узагальнену модель підготовки вчителя до експериментальної, науково-дослідної діяльності; психологічна діагностика готовності вчителя до даного виду діяльності; формування в педагогів творчої активності і мотиваційно-цілісного ставлення до педагогічних досліджень; взаємозв’язок методологічної, спеціальної, загальнопедагогічної, психологічної і методичної підготовки вчителя; здійснення міжциклових і міждисциплінарних взаємодій, інтеграція знань у руслі загальних проблем наукових досліджень; формування у педагогів експериментальної, науково-дослідної культури, сприйнятливості до нового; забезпечення педагогічної практики у єдності з дослідницькою підготовкою; вивчення і критеріальна оцінка динаміки освоєння науково-дослідної діяльності вчителя” [6, с. 2].

На думку Б. Качур, “ключовими умовами підготовки кваліфікованих спеціалістів до науково-дослідної діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі є врахування регіональних і місцевих особливостей професійної діяльності майбутніх учителів; професійно-кваліфікаційна диференціація та індивідуалізація підготовки; спільний та координований моніторинг перебігу процесу підготовки майбутнього вчителя до експериментально-дослідницької діяльності” [4, с. 10].

Результати аналізу наукових праць провідних вітчизняних та зарубіжних науковців із проблеми забезпечення умов професійної підготовки майбутніх учителів щодо визначення організаційно-педагогічних умов формування готовності студентів вищих педагогічних навчальних закладів до науково-дослідної роботи в школі дають можливість визначити та обґрунтувати такі організаційно-педагогічні умови, що забезпечують ефективність процесу формування готовності майбутнього вчителя до науково-дослідної роботи в школі.

1. Стимулювання майбутніх учителів до пошуку наукового знання під час науково-дослідної роботи в освітній галузі.

Ми погоджуємося з думкою дослідниці А. Федорчук, що “майбутні вчителі, що будуть працювати в швидкозмінному інформаційному просторі, повинні володіти певними якостями, а саме: гнучко адаптуватися у швидкоплинних життєвих ситуаціях, самостійно отримуючи потрібні знання та вміло застосовуючи їх на практиці; бути спроможними генерувати нові ідеї, творчо мислити; критично мислити, бачити труднощі та шукати шляхи їх подолання, використовуючи нові технології; чітко усвідомлювати, де й яким чином можуть бути використані

отримані знання; грамотно працювати з інформацією; самостійно працювати над підвищенням свого культурного рівня” [7, с. 138].

Аналіз наукової літератури дав можливість встановити, що актуалізації пошукової діяльності студента сприяє: глибоке вивчення теоретичних питань удосконалення навчально-виховного процесу, фундаментальних педагогічних теорій і технологій та осмислення механізму їх упровадження, позитивних сторін педагогічних теорій, ідей та технологій, які вже досліджувалися і упроваджувалися у педагогічну практику; використання викладачами інноваційних навчальних технологій; мотивація студентів до набуття теоретичних знань і умінь самоосвітньої діяльності та педагогічної творчості. Отже, формування готовності майбутнього вчителя науково-дослідної роботи безпосередньо залежить від його самоосвіти, що передбачає ознайомлення з найкращими зразками передового педагогічного досвіду та творче їх застосування у власній педагогічній діяльності. Майбутні вчителі повинні орієнтуватися в динаміці проблем організації системи освіти і діяльності навчального закладу; враховувати можливості новітніх систем освіти під час експериментально-дослідницької діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі; вирішувати проблему формування змісту, вибору методів і форм організації навчання та виховання в школі.

2. Створення середовища інформаційної обізнаності з нормативно-правовими документами щодо здійснення науково-дослідної роботи в загальноосвітньому навчальному закладі.

Під час експериментально-дослідницької діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі вчитель повинен координувати всі свої дії відповідно до нормативно-правових документів України щодо здійснення науково-дослідної роботи. У Положеннях Міністерства освіти і науки України “Про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності”, “Про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад”, “Про експериментальний педагогічний майданчик” та ін. подано матеріали, що необхідні для організації експериментально-дослідницької роботи в школі.

У вищому навчальному закладі під час формування готовності до експериментально-дослідницької діяльності майбутні вчителі повинні знати та вміти складати: заявку на проведення науково-дослідної та експериментальної роботи за темою дослідження; перспективний план проведення науково-дослідної та експериментальної роботи за темою дослідження (на весь період проведення експерименту); програму науково-дослідної роботи та експериментальної роботи за темою дослідження на навчальний рік; клопотання управління освіти і науки районної, міської, обласної державної адміністрації.

3. Формування готовності до впровадження інновацій під час здійснення науково-дослідної роботи.

Аналіз наукової літератури дав можливість встановити, що активне включення учителів в інноваційну політику школи є однією зі складових їх науково-дослідної роботи. Однак, на думку дослідниці О. Мармази, “включення педагогів в інноваційний процес часто відбувається спонтанно, без урахування їхньої професійної та особистісної готовності до інноваційної діяльності. До того ж педагогічні інновації, як і будь-які інші нововведення, породжують проблеми, пов’язані з необхідністю поєднання інноваційних програм з державними вимогами до освіти, співіснування різних педагогічних концепцій” [5, с. 14]. Тому українська вчена Н. Василенко акцентує увагу на тому, що “Готовність до інноваційної діяльності стимулює особистісний розвиток, визначає професійну спрямованість, напрямки професійної освіти, професійне самовизначення керівників закладу та педагогічних працівників. Успішність інноваційної діяльності залежить від усвідомлення керівником і педагогічним колективом практичної значимості інновацій у системі освіти на професійному та особистісному рівнях” [2, с. 64].

На думку І. Жерносека, “однією з провідних ознак учителя експериментального навчального закладу є його активна участь в інноваційних процесах освіти в цілому. По-новому розв’язуються ним питання навчання й виховання як цілісного процесу на основі співдружності учнів та вчителів, реалізується принцип демократичного самоуправління. Основні нововведення в експериментальних закладах характеризуються змінами:

- а) в управлінні навчальним закладом;
- б) у змісті освіти;
- в) в організації навчання;
- г) у відносинах “директор-учитель”, “учитель-учень”, “учитель-батьки”;
- г) у методах навчання [3, с. 8].

Ураховуючи вищезазначене, робимо припущення про доцільність створення організаційно-педагогічних умов для формування готовності майбутніх вчителів до впровадження інновацій під час здійснення експериментально-дослідницької діяльності.

4. Забезпечення практичної спрямованості процесу формування готовності майбутнього вчителя до науково-дослідної роботи в школі.

Розробка та впровадження у процес підготовки майбутніх фахівців інтенсивних форм, методів навчання є однією з особливостей підготовки студентів до науково-дослідної роботи в школі. Слід підкреслити, що «інтерактивні форми навчання та міжпредметна інтеграція – це важливі питання, які не втрачають своєї актуальності на сучасному етапі підготовки студентської молоді до обраної професії і є особливо важливим у

здійсненні навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах. Вони посилюють інтерес до навчання, розвивають творче, продуктивне мислення, вчать культурі спілкування, поліпшують міжособистісні взаємини, але, водночас, під час використання інтенсивних форм і методів навчання підвищуються вимоги до викладача, який сьогодні повинен виступати в ролі організатора пізнавальної діяльності студентів, а не переповідачем інформації. На навчальних заняттях використовуються інтерактивні форми (бесіди, спільне викладання нового матеріалу, рефлексивна підготовка, обґрунтування висновків на основі дискутування, групові форми, робота в мікрогрупах) та різні методи викладання».

Український науковець В. Берека вважає, що «досить помітним прорахунком традиційних навчальних програм є майже відсутність практичних занять, що не дає студентам можливості здійснювати конкретну педагогічну діяльність, реалізувати набуті інтелектуальні уміння і навички. Зазначені огріхи в побудові навчальних програм вплинули на зміцнення акцентів у застосуванні практичних форм» [1, с. 12]. Звідси використання викладачем ефективних практичних форм і методів навчання, сприяють наближенню отриманих знань до реальної експериментально-дослідницької діяльності, оскільки в процесі навчання відбувається імітація справжньої діяльності. Підкреслимо, що використання викладачем ефективних практичних форм і методів навчання, сприяють наближенню отриманих знань до реальної експериментально-дослідницької діяльності, оскільки в процесі навчання відбувається імітація справжньої діяльності. Формування практичних умінь студентів найбільш інтенсивно здійснюється під час практичних занять (вирішення практичних вправ та завдань) та педагогічної практики.

Висновки... Отже, визначено організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутнього вчителя до науково-дослідної роботи в школі: стимулювання майбутніх учителів до пошуку наукового знання під час науково-дослідної роботи в освітній галузі; створення середовища інформаційної обізнаності з нормативно-правовими документами щодо здійснення науково-дослідної роботи в загальноосвітньому навчальному закладі; формування готовності до впровадження інновацій під час здійснення науково-дослідної роботи; забезпечення практичної спрямованості процесу формування готовності майбутнього вчителя до науково-дослідної роботи в школі.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у визначенні та обґрунтуванні перспективних напрямків забезпечення організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутнього вчителя до науково-дослідної роботи в школі.

Використана література:

1. Берека В.Є. Дидактика неперервної педагогічної освіти як системна технологія / В.Є. Берека // Завуч. – 2009. – № 18. – С. 11-15.
2. Васильченко Л.В. Управлінська культура і компетентність керівника / Л.В. Васильченко. – Х. : Вид. група «Основа», 2007. – 176 с.
3. Жерносек .П. Керівник ЗНЗ – лідер педагогічного колективу / І.П. Жерносек // Управління школою. – 2010. – № 12 (276). – С. 2-9.
4. Качур Б.М. Організаційно-педагогічні умови управління науково-методичною роботою з учителями в регіоні : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06 «Теорія та методика управління освітою» / Борис Михайлович Качур. – К., 2009. – 22 с.
5. Мармиза О.І. Інноваційні підходи до управління навчальним закладом / О.І. Мармиза. – Х. : Видав. гр. «Основа», 2004. – 240 с.
6. Ольховська О. Професійна підготовка педагогів до науково-дослідницької роботи [Електронний ресурс] / О. Ольховська. – 2011. – Режим доступу: <http://knvk35.dnepredu.com/uk/site/profesiina-pidgotovka-ped.html>
7. Федорчук А.Л. Готовність майбутнього вчителя до методичної роботи / А.Л. Федорчук // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – Луганськ, 2011. – № 20 (231). – С. 137-144.

Дудко Я.В.

УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ГОТОВНОСТИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ К НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ РАБОТЕ В ШКОЛЕ

В статье рассматривается проблема формирования готовности будущего учителя к научно-исследовательской работе в школе, которая приобретает актуальность, поскольку студент, который владеет технологией экспериментально-исследовательской деятельности, способен к обогащению личного педагогического опыта. Анализ научной литературы дал возможность прийти к выводу, что одним из наиболее эффективных путей решения этой проблемы есть определение и обеспечение организационно-педагогических условий формирования готовности будущего учителя к научно-исследовательской работе в школе.

Ключевые слова: *высшее учебное заведение, готовность, готовность к научно-исследовательской работе, студент, условия.*

Dudko Y.

CONDITIONS FORMATION OF READINESS OF THE FUTURE TEACHERS TO RESEARCH WORK AT SCHOOL

The article focuses on the problem of formation of readiness of the future teachers to research work at school, that takes relevance, because the student who owns the technology experimental research activities, has been able to expand their own scientific and theoretical stock of knowledge, enrich personal educational experience and implementing innovative methods learning

in teaching practice. On the need for scientific research in the secondary school, as an important component of professional formation and advanced training of the teacher of an educational institution, stated in legal documents of Ukraine.

The analysis of scientific literature made it possible to conclude that one of the most effective ways to address the formation of readiness of the future teachers to research work at secondary school is to identify and provide organizational and pedagogical conditions of formation of readiness of the future teachers to research work at secondary school.

Defined organizational and pedagogical conditions of formation of readiness of the future teachers to research work at school: the stimulation of teachers to search for scientific knowledge at the time of research in the field of education; creating an environment of information awareness with legal documents on the implementation of research in secondary schools; formation of readiness for innovation in the implementation of research; providing practical orientation of process of formation of readiness of the future teachers to research work at schools. Highlight that the use of effective practical educational forms and methods by teacher, contribute to the approximation of the acquired knowledge to real experimental research because the imitation of real activity takes place in the process of learning.

Prospects of further scientific studies author sees in the determination and justification of promising areas to ensure organizational and pedagogical conditions of formation of readiness of the future teachers to research work at school and their research and experimental verification.

Key words: institution of higher education, readiness, readiness for scientific research, student conditions.

Подано до редакції 15.03.2016.

УДК 373.51+81.111'27

© 2016

Дудолодова А.В., Дудолодова О.В.

ПРОЯВИ ЛЕКСИЧНОЇ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ (на матеріалі англійської та французької мов)

Стаття присвячена дослідженню явища інтерференції у підготовці майбутніх викладачів іноземної мови. Розмежовуються поняття інтерференції та трансференції. Розглядається зміст, причини виникнення та шляхи подолання лексичної інтерференції. Аналізуються типові прояви лексичної інтерференції. Зосереджується увага на понятті «фальшиві друзі перекладача» як одному з основних джерел лексичної інтерференції.

Ключові слова: інтерференція, трансференція, лексична інтерференція, «фальшиві друзі перекладача», контрастивний підхід.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Зростання ролі іноземних мов у світлі глобалізаційних перетворень обумовлює зміну орієнтирів в іншомовній освіті. Дослідження чинників, які сприяють або ускладнюють вивчення іноземних мов та впливають на реалізацію міжкультурної взаємодії набуває особливого значення. У контексті нових завдань, що стоять перед методикою викладання іноземних мов, актуальності набуває проблема інтерференції та, зокрема, трансференції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Явище інтерференції у методиці навчання іноземних мов вже було предметом аналізу з боку дослідників (В. Алімов, І. Бім, У. Вайнрайх, В. Виноградов, К.Г.М. Готліб, Б. Лапідус, А. Щепілова), проте зміст і прояви лексичної інтерференції потребують подальшого дослідження. У попередніх роботах ми звертали увагу на теоретичне підґрунтя цієї проблеми, але не торкалися практичного аспекту роботи з проявами інтерференції та трансференції.

Формулювання цілей статті... Метою цієї статті є аналіз проявів інтерференції та трансференції на лексичному рівні мови, що виникають при вивченні другої іноземної мови у вищих навчальних закладах у процесі підготовки майбутніх викладачів іноземних мов.

Виклад основного матеріалу дослідження... У методиці та практиці викладання другої іноземної мови (ІМ2) найбільш дискусійним є явище інтерференції, суперечливість розуміння якого проявляється у розбіжностях в поглядах дослідників щодо джерела впливу: з боку рідної мови (РМ) або першої іноземної (ІМ1).

Традиційно інтерференцію визначають як будь-який вплив однієї мови білінгва на іншу, а також результат цього впливу у вигляді «випадків відхилення від норм будь-якої з мов, які відбуваються у мовленні білінгвів як наслідок того, що вони знають більш ніж одну мову» [2, с. 38].

Услід за В. Виноградовим, інтерференцію розуміють як взаємодію мовних систем в умовах двомовності, що відбувається або під час мовних контактів, або під час індивідуального засвоєння нерідної мови та виражається у відхиленнях від норми та системи другої мови під впливом рідної [3, с. 168].

Однак слід розмежувати інтерференцію у мові та мовленні. Для мови білінгвів притаманним є взаємний вплив мов, що стосується як мовлення (тобто індивідуального відбору мовних знаків мовцем), так і мови (тобто системи фонетичних, лексичних та граматичних одиниць), що називається інтерференцією [1]. При цьому варто зауважити, що інтерференцію в мовленні можна розглядати як неконтрольовані зміни, що виникають при переключенні з однієї мови на іншу (тобто те, що вважається помилкою), а інтерференцію у мові – як кінцеві системні зміни в одній мові під впливом іншої (тобто свідомі запозичення, що входять в узус).